

Białystok, dn. 29 października 2024 r.

Prof. dr hab. Agnieszka Malarewicz-Jakubów
Katedra Prawa Handlowego
Wydział Prawa
Uniwersytet w Białymstoku

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr. Tomasza Wojecha pt. „Ustanowienie zastawu umownego na prawach udziałowych nieinkorporowanych w papierach wartościowych materialnych”

Uwagi wprowadzające

W związku z powołaniem mnie przez Radę Naukową Dyscypliny Nauki Prawne Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu na recenzentkę, przedstawiam recenzję rozprawy doktorskiej mgr. Tomasza Wojecha pt. „Ustanowienie zastawu umownego na prawach udziałowych nieinkorporowanych w papierach wartościowych materialnych”, napisanej pod kierunkiem naukowym Pana Prof. dr hab. Tomasza Sokołowskiego.

Przedmiotem recenzji jest ocena, czy rozprawa doktorska spełnia warunki określone w ustawie z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (tekst jednolity: Dz. U. 2017, poz. 1789) w zw. z art. 179 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2018, poz. 1669 ze zm.). W szczególności: czy stanowi ona oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz czy Doktorant wykazał się ogólną wiedzą teoretyczną w danej dyscyplinie naukowej i umiejętnością samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Recenzja obejmuje ocenę następujących kwestii:

1. Wybór tematu rozprawy
2. Poprawność struktury rozprawy i jej zakresu
3. Treść, cele badawcze i warstwa merytoryczna rozprawy
4. Strona formalna rozprawy, edycyjna i baza źródłowa

1. *Wybór tematu rozprawy*

Wybór tematu recenzowanej rozprawy oceniam bardzo pozytywnie. Autor przeprowadza analizę problematyki zastawu umownego w szerokim ujęciu. Uwzględnia zarówno zastaw kodeksowy, jak i zastaw rejestrowy i finansowy. Wychodzi ze słusznego założenia, że z perspektywy zastawu na prawach podział na te odmiany zastawu ma charakter wtórny, w szczególności traci na znaczeniu rozróżnienie na zastaw posesoryjny i nieposesoryjny (str. 5 rozprawy). Na aprobatę zasługuje to, że celowo Autor nie rozróżniał w tytule rozprawy zastawu kodeksowego, rejestrowego czy finansowego, bo opowiada się za jednolitym charakterem zastawu, mimo że zauważa często doniosłe różnice między jego odmianami. Zakres rozprawy dotyczy czynności prawnej rozporządzającej w postaci umowy zastawniczej na prawie, w tym konstytutywnych wymagań dodatkowych, następczych względem samych zgodnych oświadczeń woli: wpisu do rejestru, poinformowanie spółki jako „dłużnika wierzytelności obciążonej”, poinformowanie podmiotu prowadzącego rachunek papierów wartościowych, przeksięgowanie na rachunku papierów wartościowych. Zakresem rozprawy nie jest objęta analiza skutków ustanowienia zastawu. Należy zauważyć, że znane w doktrynie opracowania monograficzne, dotyczące zastawu, jedynie fragmentarycznie poruszają kwestię czynności rozporządzającej, prowadzącej do obciążenia prawa zastawem. Zdecydowanie rozprawa doktorska, przedłożona mi do recenzji ma szansę wypełnić istotną lukę w literaturze przedmiotu na temat zastawu. Doktorant słuszenie zauważa, że brakuje również kompleksowego opracowania monograficznego zagadnienia umów prawa rzeczowego, dotyczących praw względnych oraz ich charakteru w sferze teorii prawa cywilnego i reperkusji spostrzeżeń teoretycznych w sferze dogmatycznej (str. 8/9 rozprawy). Tytuł pracy został sformułowany prawidłowo, a treść pracy jest zgodna z tytułem.

Podsumowując należy wskazać, że wybór tematu należy uznać za cenny i pożądany, a co najwartościowsze: nowatorski. Znajduje on swoje uzasadnienie zarówno w warstwie naukowej, jak i praktycznej. Nie mam wątpliwości, że recenzowana rozprawa jest oryginalnym ujęciem postawionego problemu naukowego.

2. *Poprawność struktury rozprawy i jej zakresu*

Rozprawa składa się ze wstępu, dziewięciu rozdziałów i zakończenia. Zawiera obszerną bibliografię. Struktura formalna pracy jest prawidłowa i podporządkowana wymogom, jakie

wynikają z trafnie określonego celu badawczego, polegającego na zidentyfikowaniu przesłanek dopuszczalności zawarcia umowy zastawniczej, charakteru prawnego takiej umowy, jej możliwej treści tak, by niewadliwie doprowadzić do wykreowania stosunku prawnego zastawu na prawie udziałowym. Doktorant przyjmuje wiodący w pracy pogląd, że praca ma charakter kompleksowej analizy instytucji umowy zastawu na prawach udziałowych oderwanych od nośników materialnych – czynności prawnej, zespołu czynności kreujących stosunek prawny, a w jego ramach prawo podmiotowe. Rozważa sferę możliwości zawarcia takiej umowy i jej treści oraz zakres czynności następujących przed i po złożeniu samych zgodnych oświadczeń woli o ustanowieniu zastawu: zgody korporacyjnej, konstytutywne zdarzenia następcze.

Autor zachowuje właściwe proporcje między poszczególnymi rozdziałami. Za trafną należy także uznać kolejność zaprezentowanych w pracy zagadnień. Na aprobatę zasługuje konsekwentna, uporządkowana struktura rozprawy: rozdziały rozpoczynają uwagi wprowadzające lub ogólne (sugeruję, że ta nomenklatura powinna być jednolita). Całość wieńczy rozbudowane podsumowanie, mające charakter weryfikacji prezentowanych w poszczególnych rozdziałach hipotez badawczych. Taki porządek sprawia, że rozprawa jest klarowna i czyta się ją bardzo dobrze.

3. *Treść, cele badawcze i warstwa merytoryczna pracy*

Przedmiotem dysertacji jest analiza dogmatyczna dyrektyw celowościowych, wskazujących jak w sposób ważny dokonać czynności konwencjonalnej ustanowienia zastawu na prawie udziałowym. W swoich badaniach Doktorant skoncentrował się na rekonstrukcji zakresu zastosowania normy kompetencyjnej, zakładając, że to w tym zakresie „ukryte” są reguły sensu czynności konwencjonalnej ustanowienia zastawu na prawie udziałowym. Praca jest także szeroką analizą wypowiedzi normokształtnej, co nie jest wolne od uogólnień i usterek, ale ilustruje podstawowe problemy zastosowania takiej hipotetycznej normy prawnej. Praca jest wielowątkowa, wskazuje szereg kwestii, związanych z kreowaniem umów prawa rzeczowego. Doktorant przyjmuje ciekawą perspektywę rozważań: podziela pogląd, wskazujący, że na gruncie umów kreujących prawa podmiotowe bezwzględne (szczególnie rzeczowe) panuje wzorzec kompetencji ogólnej, gdzie swoboda kształtowania ich treści ogranicza się do określonych typów umów (*numerus clausus*). Konsekwentnie przyjmuje pogląd o nieistnieniu w polskim systemie prawnym umów nienazwanych prawa rzeczowego. Generalnie, treść recenzowanej rozprawy wskazuje, że Doktorant umiejętnie i ze swobodą potrafi formułować problemy badawcze, których analizę, z uwzględnieniem różnych aspektów, przeprowadza w dysertacji.

Autor postawił sobie za główny cel pracy – zrekonstruowanie dyrektyw celowościowych, wskazujących sposób ważnego dokonania czynności konwencjonalnej ustanowienia zastawu na prawie udziałowym.

Osiągnięciu powyższego celu sprzyjały zagadnienia wskazane jako problemy do analizy (str. 14 rozprawy): ograniczenia ustawowe w zbywaniu/zastawianiu praw udziałowych, ograniczenia statutowe (umowne) w zbywaniu /zastawianiu praw udziałowych w spółkach, inne ograniczenia umowne, względna zbywalność ogółu praw i obowiązków, rozumianych jako podmiotowe prawo wspólnika spółki osobowej, ukształtowane przez ustawodawcę jako niezbywalne, a zbywalne tylko w przypadku pozytywnej regulacji w umowie spółki. Te problemy badawcze zostały jasno sformułowane, dzięki czemu praca jest nie tylko cenną analizą naukową, z pewnością zostanie zauważona w badaniach doktrynalnych, dotyczących zastawu, ale ma również ogromne znaczenie w praktyce gospodarczej.

Użyte w dysertacji metody badawcze nie budzą zastrzeżeń. Podstawową metodą jest metoda formalno-dogmatyczna, polegająca na krytycznej analizie poglądów doktryny z zakresu prawa rzeczowego i z zakresu prawa handlowego co do ustanowienia zastawu na prawach udziałowych niepowiązanych z nośnikiem materialnym. Autor dokonał także dokładnego przeglądu orzecznictwa sądowego. Sprzyja to realizacji głównego celu pracy, polegającego na analizie rozwiązań normatywnych oraz kształtu regulacji prawnych, dotyczących zastawu. Wykorzystuje także metodę historycznoprawną oraz w nieznacznym zakresie metodę komparatystyczną.

Na pozytywną ocenę zasługuje strona merytoryczna rozprawy.

W pierwszym rozdziale monografii Autor metodycznie wprowadził w problematykę rozprawy, zwracając szczególną uwagę na elementy będące przedmiotem sporów i dyskusji. Wskazał również zagadnienia terminologiczne, co pozwala lepiej zrozumieć cele i ostateczny kształt rozprawy. Zaletą tej części rozprawy jest sformułowanie krytycznych uwag co do regulacji zagadnień zastawu i wskazanie problemów praktycznych z tym związanych. Jest to właściwy początek dysertacji.

Kolejny rozdział ma charakter porządkujący zagadnienia terminologiczne. Doktorant słusznie podkreśla, że dokonanie prawidłowej analizy czynności i relacji prawnych oderwanych od rzeczy wymaga wypracowania szczególnej siatki pojęciowej na potrzeby rozprawy. Trzeci rozdział rozprawy dotyczy bezpośrednio problematyki dogmatycznej. Autor relatywizuje czynność prawną – umowę zastawu do szczególnej kategorii przedmiotów podmiotowego prawa zastawu (stosunku zastawu). Szczególnie istotne jest tu omówienie znaczenia inkorporowania praw względnych w papierach wartościowych z perspektywy opisu czynności kreującej prawa zastawnicze.

Następnie Doktorant prezentuje prawa udziałowe nieinkorporowane w papierach wartościowych materialnych. Analizuje pojęcie akcji, z uwzględnieniem cech szczególnych udziałów w spółce z o.o. Analiza podstawowych odmienności tych praw udziałowych pozwoliła na potwierdzenie podstawowych hipotez badawczych. To ciekawa i wartościowa część dysertacji.

Kolejny rozdział to próba określenia charakteru prawnego umowy zastawu na prawach udziałowych nieinkorporowanych w papierach wartościowych tradycyjnych. To część rozprawy, mająca kluczowe znaczenie dla realizacji celów pracy w zakresie teorii prawa cywilnego. To są interesujące rozważania na dobrym poziomie merytorycznym.

Piąty rozdział jest analizą zagadnień, odnoszących się wyłącznie do dopuszczalności obciążenia zastawem podmiotowego prawa udziałowego w spółce z o.o. i podmiotowego prawa akcyjnego. Autor widzi tu szereg wątpliwości w zakresie ograniczeń i wyłączeń rozporządzalności prawami podmiotowymi. Ważne są tu analizy dotyczące tzw. cech zastawialności w odniesieniu do konkretnych praw. To istotna część rozprawy.

W szóstej części pracy badana jest dopuszczalność ustanowienia zastawu na ogóle praw i obowiązków wspólnika w spółce osobowej, ze szczególnym rozważeniem w tym kontekście zagadnień zakazu rozszczepiania praw udziałowych. Zgadzam się z Doktorantem, że jest to jedno z kluczowych zagadnień dla obrotu gospodarczego.

Rozdział siódmy eksponuje zagadnienia problematyki formy umowy zastawu. Szeroko analizuje stanowisko przedstawicieli doktryny o charakterze formy pisemnej z datą pewną i wykorzystanie tego stanowiska do problematyki zastawu na prawie akcyjnym oraz na prawie wspólnika w spółce osobowej. Znaczenie koncepcji daty pewnej na tle ustanowienia zastawu budzi wątpliwości, ale Doktorant próbuje przedstawić konkretne rozwiązanie tego problemu. Znakomicie tu widać, że dla Doktoranta analizowane zagadnienia mają istotny wymiar praktyczny.

Kolejna część rozprawy dotyczy elementów umowy zastawu finansowego na podmiotowych prawach udziałowych nieinkorporowanych w papierach wartościowych materialnych. Omówione są nie tylko elementy konieczne tych umów, ale również akcesoryjne: klauzula zastawu antychretycznego, klauzula wykonywania prawa głosu, klauzula surogacji przedmiotu zastawu oraz konstrukcje atypowe zastawu finansowego.

Ostatnia część rozprawy jest omówieniem konstytutywnych wymogów ustanowienia zastawu na prawach udziałowych nieinkorporowanych w papierach wartościowych. Szczególnie wartościowe są tu oceny krytyczne kierunków dalszych multiplikacji czynności konstytutywnych w procedurze ustanowienia zastawu.

Szkoda, że poszczególne części pracy nie są podsumowane istotnymi wnioskami. Takie znajdujemy w zakończeniu wieńczącym rozprawę. Pracę podsumowują właściwie, szeroko sformułowane konkluzje.

Wskazać należy, że Doktorant trafnie identyfikuje zasadnicze problemy, jakie pojawiają się na płaszczyźnie dogmatycznej oraz w obszarze potencjalnych trudności praktycznych związanych z tematyką pracy.

4. *Strona formalna rozprawy, edycyjna i baza źródłowa*

Rozważania prowadzone przez Doktoranta są klarowne, napisane poprawnym językiem, a jednocześnie prezentują dobry poziom merytoryczny. Wywód naukowy jest konsekwentny i świadczy o opanowaniu techniki opracowania formalnej strony pracy naukowej. Ogólna ocena warstwy językowej nie budzi zastrzeżeń, praca została wykonana dosyć starannie, choć można spotkać błędy stylistyczne, edycyjne, interpunkcyjne.

Dobór i wykorzystanie źródeł nie budzi zastrzeżeń, zarówno literatura przedmiotu, jak i orzecznictwo zostały wykorzystane w zakresie szerokim. Nie mam wątpliwości, że zaprezentowana literatura i orzecznictwo wskazują na dobre rozeznanie Doktoranta w opisywanej problematyce. Świadczy to o dobrze przeprowadzonej kwerendzie.

W rozprawie Autor poprawnie zastosował odsyłacze i przypisy. Jednoznacznie wskazuje to na dobrą znajomość warsztatu naukowego oraz wiedzę merytoryczną.

Konkluzja:

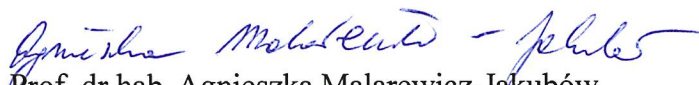
Rozprawa doktorska mgr. Tomasza Wojecha pt. „Ustanowienie zastawu umownego na prawach udziałowych nieinkorporowanych w papierach wartościowych materialnych” reprezentuje bardzo dobry poziom naukowy, tak w zakresie rozważań merytorycznych, jak i ujęcia metodologicznego. Nie ulega wątpliwości, że Doktorant przedstawił rozbudowaną analizę dogmatyczną polskiego systemu prawnego w odniesieniu do wybranego zagadnienia, z zaprezentowaniem, w wyczerpujący sposób, omawianych regulacji prawnych i wpływu ich stosowania na prawo zastawu. Na pochwałę zasługuje sposób prezentacji przedmiotowych zagadnień: klarowny, uporządkowany, zawsze uzasadniony merytorycznie, co prowadzi Doktoranta do formułowania konkretnych wniosków. Ogólna ocena rozprawy jest zatem jednoznacznie pozytywna.

Stosownie do ustalonych przez ustawodawcę standardów stwierdzam, że recenzowana rozprawa doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, wykazuje ogólną

wiedzę teoretyczną Doktoranta w zakresie prawa oraz poświadcza umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Oznacza to, że rozprawa Pana Magistra Tomasza Wojecha spełnia wymogi określone w ustawie z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (tekst jednolity: Dz. U. 2017, poz. 1789) w zw. z art. 179 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. – Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2018, poz. 1669 ze zm.), mającym zastosowanie w niniejszym przewodzie doktorskim.

Z pełnym przekonaniem wnoszę o dopuszczenie mgr Tomasza Wojecha do dalszych etapów postępowania w przewodzie doktorskim.

Prof. dr hab. Agnieszka Malarewicz-Jakubów